

Μεταφράζοντας τον γερμανικό μεταφρασεολογικό λειτουργισμό:

Νεοόροι, οροποίηση και διαθεματικός δανεισμός ως
ορολογικές προκλήσεις για την απόδοσή τους στα
ελληνικά

OLAF IMMANUEL SEEL
IONIO ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
OLAF.IMM.SEEL@GMAIL.COM

10ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
Αθήνα, 12-14 Νοεμβρίου 2015

Πλάνο παρουσίασης

- Εισαγωγή
- Πηγές ορολογικού υλικού
- **Νεοόροι** του μεταφρασεολογικού λειτουργισμού (επιλογή)
- Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική
- **Οροποίηση** στον μεταφρασεολογικό λειτουργισμό (επιλογή)
- Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική
- **Διαθεματικός δανεισμός** του μεταφρασεολογικού λειτουργισμού (επιλογή)
- Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική
- Συμπεράσματα

Εισαγωγή

- Η μεταφρασεολογία άρχισε να καθιερώνεται ως ανεξάρτητη επιστήμη γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1970
- Σημαντική συνεισφορά του λειτουργικού παραδείγματος στην απαγκίστρωση από τη γλωσσολογία
- Κυρίως οι Γερμανοί λειτουργιστές, όπως η Καταρίνα Ράις, Ηανς Βερμέερ, Κριστιάνε Νορντ, αλλά και η Φινλαδή Γιούστα Χολτζ-Μεντέρι
- Για την εδραίωση επιστημονικού παραδείγματος απαιτείται και σχετική ορολογία
- Θα εξετάσουμε τρεις ορολογικές κατηγορίες του λειτουργικού παραδείγματος: νεοόροι, οροποίηση και διαθεματικός δανεισμός
- Θα αναζητήσουμε ελληνικά ισοδύναμα λίγων παραδειγμάτων
- Θέλουμε να καταδείξουμε τις μεταφραστικές δυσκολίες και να προσφέρουμε μια πρώτη «μαγιά» σχετικών όρων στα ελληνικά

Πηγές ορολογικού υλικού

- [1] Reiß, Katharina ([1976], ³1993), *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*, Heidelberg: Groos (monographien Literatur & Sprache & Didaktik; 11).
- [2] Reiß, K. & Vermeer, Hans J. ([1984], ²1991), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen: Niemeyer (Linguistische Arbeiten; 147).
- [3] Holz - Mänttari, Justa (1984), *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*, Helsinki (= Annales Academiae Scientiarum Fennicae B; 226).
- [4] Nord, Christiane (1988), *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*, Heidelberg: Groos.
- [5] Vermeer, Hans J. ([1989], ³1992), *Skopos und Translationsauftrag – Aufsätze*, Frankfurt am Main: IKO-Verlag für interkulturelle Kommunikation (thw, 2).

Νεοόροι του μεταφρασεολογικού λειτουργισμού (επιλογή)

	ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ	ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ
Reiß ([1976], ³ 1993)	<i>Verbundorientiertheit (15), Assoziationsträgerschaft (21), Kulturadäquatheit (33), Appellwirksamkeit (91)</i>	<i>übersetzungsrelevante Texttypologie (34) , operative Wirkung (79), intentionsadäquate Übersetzungsmethode (91), Appellhaltigkeit operativer Texte (109)</i>
Reiß/Vermeer ([1984], ² 1991)	<i>Funktionskonstanz (πρόλ.), Translatfunktion (4), Skoposkonstanz (217), Translatskopos (219)</i>	<i>Translation als Sondersorte kulturellen Transfers (13), Übersetzen und Dolmetschen als eine Sondersorte von Translation (79), Translat als Zielinformationsangebot (86), Primat des Skopos (95)</i>
Holz-Mänttäri (1984)	<i>Botschaftsträger-im Verbund (21), Handlung-in-Situation-Konzept (26), Bedarfsfaktorenanalyse (102), Textapplikator (105)</i>	<i>translatorisches Handeln als komplexes Handlungsgefüge (43), translatorische Bedarfserfassung (105), translatorischer Handlungsrahmen (105), translatorisches Kooperationsmuster (165), transkultureller Botschaftstransfer (166)</i>
Nord (1988)	<i>Drei-Schritt-Schema (34), Text-in- Funktion (75), Texte-in-Situation (169), Funktionsgerechtigkeit (186)</i>	<i>Text als kommunikativer Signalverbund (17), Gefüge von Sprecher-Hörer- Gegenstand (44), “sekundäres” Informationsangebot Translat (82), funktions“variierende” Übersetzung (83)</i>
Vermeer ([1989], ³ 1992)	<i>Skopostheorie (19), Angebotscharakter (79), Skoposmenge (100), Teilskopoi (105)</i>	<i>Primat des Skopos (16), Translationsprozess als Sondersorte interkultureller Kommunikation (58), transkultureller Kommunikationsprozess (67)</i>

Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική

1) *Verbundorientiertheit* (Reiß, 15)

= «συνεργειακός προσανατολισμός»

→ επίθετο + ουσιαστικό

2) *Funktion-in-Handlungssituation* (Holz-Mänttärri, 41)

= «λειτουργία σε συγκεκριμένο καταστασιακό πλαίσιο δράσης»

→ μακροσκελές περιφραστικό σχήμα

Πρώτα συμπεράσματα:

α) Εύκολη μορφολογική σύσταση του όρου, εν μέρει διαφοροποίηση με (μεγαλύτερα) πολυλεκτικά σχήματα, για να διατηρηθεί όλο το φάσμα της πρωτότυπης έννοιας

β) Μεγάλος βαθμός δυσκολίας επίτευξης εννοιολογικής ισοδυναμίας

Οροποίηση στον μεταφρασολογικό λειτουργισμό

	ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ	ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ
Reiß ([1976], ³ 1993)	<i>Botschaft (34)</i>	<i>operativer/informativer/expressiver/ appellativer Texttyp (12-15)</i>
Reiß/Vermeer ([1984], ² 1991)	_____	<i>Zweck (18), Funktion (21), Skopos (29), Ziel (82), Zwecksetzung (102), Fidelität (113), Zweckgerichtetheit (154)</i>
Holz-Mänttari (1984)	<i>Expertenhandlung (6), Botschaftstransfer (6), Funktion (13), Botschaftsträger (23), Initiator (31), Besteller (95)</i>	_____
Nord (1988)	<i>Initiator (5), Instrumentfunktion (13), Dokumentfunktion (13), Schubladen-Klassifizierung (23), Funktion (27), Skopos (27), Funktionswechsel (27), Loyalität (32)</i>	<i>Schritt “vorwärts”, “Blick zurück” (39), innere/äußere Situation des Textes (107)</i>
Vermeer ([1989], ³ 1992)	<i>Funktion (15)</i>	<i>äußerer/innerer Skopos (94)</i>

Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική

1) *Initiator* (Nord, 5)

= «δρομολογητής» (ως διαθεματικός δανεισμός από την πληροφορική)
→ μονολεκτική απόδοση με μορφολογική και εννοιολογική ταύτιση

2) *Loyalität* (Nord, 32)

= «ηθική αρχή της συνέπειας» (Γραμμενίδης, Σίμος & Λάμπρου,
Δέσποινα (2014))

= «ηθική αρχή της **διττής/αμφίδρομης** συνέπειας»
→ πολυλεκτική περιφραστική απόδοση

Πρώτα συμπεράσματα:

- α) Μικτές στρατηγικές για την επίτευξη μεταφραστικών ισοδύναμων
- β) Ποικιλία μορφολογικών αποδόσεων
- γ) Μεγάλος βαθμός δυσκολίας στην επίτευξη εννοιολογικής ισοδυναμίας

Διαθεματικός δανεισμός του μεταφρασεολογικού λειτουργισμού

	ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ	ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΛΟΚΟΙ ΟΡΟΙ
Reiß ([1976], ³ 1993)	<i>Herausschälung (37)</i>	<i>Trias von Texttypen (17)</i>
Reiß/Vermeer ([1984], ² 1991)	<i>Transfer (23), Imitation (90)</i>	<i>kultureller Transfer (33)</i>
Holz-Mänttäri (1984)	<i>Kooperent (52), Ko-Operation (31), Kooperation (52), Funktionsfeld (76), Tektonik (131)</i>	_____
Nord (1988)	<i>Rückkoppelung (37), Kommunikationswerkzeug (44), Umpolung (59)</i>	<i>Anbindung an den A-Text (32), Text als Transportmittel oder –vehikel (64)</i>
Vermeer ([1989], ³ 1992)	_____	_____

Μεταφραστικά ισοδύναμα στην ελληνική

1) *Herausschälung* (Reiß, 37)

= «αναγλυφοποίηση»

→ μονολεκτική απόδοση

2) *Umrolung* (Nord, 59)

= «πραγματολογική αναπόλωση»

→ πολυλεκτική επεξηγηματική απόδοση

Πρώτα συμπεράσματα:

α) Υφίσταται και η δυνατότητα μονολεκτικής απόδοσης

β) Εν μέρει μορφολογική ταύτιση των μεταφραστικών ισοδύναμων με τους πρωτότυπους όρους

γ) Ενδεχόμενη ανάγκη για επεξηγηματικού χαρακτήρα απόδοση

δ) Μεγάλος βαθμός δυσκολίας στην επίτευξη εννοιολογικής ισοδυναμίας

Συμπεράσματα

- Μεταξύ εννοιοστρεφούς και λεξιστρεφούς αναζήτησης ισοδύναμων, η εννοιοστρεφής απόδοση είναι στις περισσότερες περιπτώσεις απαραίτητη
- Σε γενικές γραμμές, λόγω της εννοιολογικής ευρύτητας και εξειδίκευσης των όρων, ενδείκνυται η ανεύρεση λιγότερο ή περισσότερο μακροσκελών περιφραστικών μεταφραστικών ισοδύναμων τόσο για τους νεοόρους όσο και για οροποιημένες λέξεις, αλλά και τους όρους από διαθεματικό δανεισμό του γερμανικού λειτουργικού μεταφρασεολογικού παραδείγματος
- Τα ελληνικά μεταφραστικά ισοδύναμα συνάδουν με τον κανόνα της «γλωσσικής» οικονομίας
- Η απόλυτη ισορροπία μεταξύ εννοιοστρεφούς και λεξιστρεφούς αναζήτησης ισοδύναμων είναι πιο εύκολη στις οροποιημένες λέξεις και τους όρους από διαθεματικό δανεισμό του γερμανικού μεταφρασεολογικού λειτουργισμού
- Ορολογική πρόκληση για τους μεταφραστές, καθώς η μετάφρασή τους προϋποθέτει πολύ εξειδικευμένες γνώσεις του αντικειμένου

Βιβλιογραφία

- [1] Holz - Mänttari, J. (1984), *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*, Helsinki (= Annales Academiae Scientiarum Fennicae B; 226).
- [2] Nord, C. (1988), *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*, Heidelberg: Groos.
- [3] Νορντ, Κ. (2014), *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα. Εισαγωγή στις λειτουργικές προσεγγίσεις*. Μτφρ. Γραμμενίδης, Σίμος & Λάμπρου, Δέσποινα, Δίαυλος.
- [4] Reiß, Katharina ([1976], ³1993), *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*, Heidelberg: Groos (monographien Literatur & Sprache & Didaktik; 11).
- [5] Reiß, K. & Vermeer, H. J. ([1984], ²1991), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen: Niemeyer (Linguistische Arbeiten; 147).
- [6] Seel, O. I. (2015), *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση. Μια λειτουργική προσέγγιση με βάση το ζεύγος γλωσσών ελληνικά/γερμανικά και τα κειμενικά είδη των συνταγών μαγειρικής, διαφημίσεων και ταξιδιωτικών οδηγών και μπροσούρων*. (Προσεχώς σε ηλεκτρονική μορφή στο www.kallipos.gr).
- [7] Vermeer, H. J. ([1989], ³1992), *Skopos und Translationsauftrag – Aufsätze*, Frankfurt am Main: IKO-Verlag für interkulturelle Kommunikation (thw, 2).

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!